

ЧИТАЛИЩЕ

ПОВРЪМЕННО СПИСАНИЕ

(Излѣзва двапѣти въ мѣсеца).

ЖИВОТЪТЪ НА ЖИВОТНИТЪ

отъ А. Козаровъ.

I КЛАСЪ, — ВТОРЫЙ РАЗРѢДЪ.

Маймуны.

(Продълженіе отъ минжлыитъ брой).

Колкото се отнесе за тѣхното добро повѣдѣніе, както и за наравитѣ и обычаитѣ имъ, не по малко за заблѣжаніе е примѣрътъ на Бросъ, който въ пѣтуваніето си ималъ честта да се здобіе съ единъ паръ (чифтъ) отъ този родъ маймуны за които говори така: Всичко що имъ давахъ ѣдяхъ и употрѣбяхъ ножъ, въркулица и други потрѣбни нѣща при масата за ѣденіе; отъ питіята най много обычахъ сладката ржкія. Когато имъ се нѣщо искаше, извиквахъ слугата която имъ служеше, а когато нѣщо имъ се не аресваше залагахъ го за рамената хаяхъ го и хвърляхъ насамъ нататкъ. Мжжкыйтъ отъ тѣхъ се разболя за което лѣкарьтъ рѣши за добръ да му пустне кръвъ. Когато

другъ пакъ се пакъ разболялъ търсялъ самъ лѣкарътъ за да му пустне кръвъ. Докторъ Фрелъ принесълъ сѣщо шимпанза въ Англія; тѣзи маймуна неискала да ходи права на заднитѣ си рѣще, затова когато ѝ домжчявало подпирала се и съ преднитѣ, была много страхлива и обхождала се вѣрно само съ познайниците. Облѣчена была съ дрѣхи а особено много ѝ се аресвали топлитѣ дрѣхи. Когато неможала да облича нѣкоя дрѣха помолвала нѣкой отъ слугитѣ; ала чунката ѝ была най драга, понеже непрѣстанно трѣперила отъ студъ. Единъ пакъ принесли ѝ едно голѣмо оглѣдало което поставели прѣдъ неѣ; зачудваніето ѝ было много голѣмо, незнаяла щото какво да прави. Дълго врѣме глѣдала на другарѣтъ си за оглѣдалото, безъ да се мръдне отъ мѣстото си; често поглѣдвала на господарѣтъ си, често на образѣтъ си въ оглѣдалото и была въ голѣмо сѣмненіе. Най подиръ рѣшила си и дързостно стѣпала на прѣдъ искащецъ да се приближи къмъ тѣлото на свойтъ другаръ въ оглѣдалото; но за жалость хванала само студено оглѣдало, и тогава зачудваніето ѝ станало много по голѣмо; но была още въ сѣмненіе да не бы другарѣтъ ѝ да е задъ оглѣдалото за това и отишла тамъ да го търси; като не намѣрила нищо приближила пакъ къмъ оглѣдалото и пипала изново. съ надѣжда дано да олови другаря си. Всичко напраздно; сѣнката не може да се напипа; това нѣщо до такава стѣпень ѝ разбъркало умѣтъ щото незнаяла какво да начне и минало се дълго врѣме до гдѣ да се успокои; но на оглѣдалото не искала вече никога да глѣда.

Най сетнѣ ще прибавиме още що ны разказва К. Сайеръ за свойтъ шимпанзъ: «Тѣзи маймуна бързо укротяла и станала много наклонна; още повече явила наклонността си къмъ младото Арабче което съ неѣ всякога играеше. Было ли е момчето извикано, захващала да крищи, и врѣщяла до тогава до когато ѝ проводѣли Арабчето. Голѣма радостъ чувствувала като виждала различни дрѣхы, та за това каквото грабвала отнасяла го въ кафезѣтъ си. Когато видѣхъ тѣзи ѝ голѣма наклонность къмъ дрѣхитѣ; купихъ ѝ едно губерче, което послѣ всякога съ себѣ си влѣчеше, и не искаше

нито въ врѣме на спаніе да се раздѣли съ драгоценното си иманіе; нито шикеръ нито други сладки нѣща не бѣхж въ състояніе да измаматъ хитрата маймуна.

Дивото състояніе на тѣзи маймуны мы бѣше съвсѣмъ непознато; кѣрмилъ съмъ прочее свойтъ шимпанзъ спорѣдъ което съмъ видѣлъ за добръ но съ твърдѣ сполучливъ успѣхъ. Сутрина въ два часѣтъ приѣмалъ мойтъ робъ малко хлѣбъ въ вода намокренъ, въ осемъ часа подиръ обѣдъ нѣколко банана на вѣчерьта пакъ бананы или ананосы. Бананътъ му было ѣстіе най обичливо заради това когато неприелъ нѣкога такова ѣстіе былъ много замисленъ и смутенъ. Когато единъ пактъ поискахъ да го накажа за непослушността му, недадохъ му никакво нѣму угодно ѣстіе, но за Бога, захвана да кричи да се трышка щото отъ ядъ ударише си главата тѣй силно отъ стѣната щото наднж възнакъ, послѣ качи се на масата и като си напна рѣцетъ въ видъ на най голѣмо отчаяніе хвърли се на земята, за което тѣй се уплашихъ щото мислѣхъ че ще умре. Но като му дадохъ малко бананъ, скончи се вече страшната война. При всичко това незабѣлежихъ, да ухапи мене или нѣкой отъ слугытъ ми.

Никой отъ тѣзи маймуны не живѣе дълго врѣме. Нашыйтъ студентъ климатъ имъ неблагоприятствува; обикновенно умирахъ отъ охтика за една година, по нѣкога и понапрѣдъ.

Горила.

Най ближныйтъ сѣседъ на горѣпоменатыйтъ родъ маймуны, въ западна Африка около рѣкытъ Габонъ и Данжеръ е горила. Това животно е гигантъ мѣжду маймунытъ а чловѣкъ въ сравненіе съ него като Давидъ съ Голиата. Тѣло което е съ гѣсты и черны космы покрито достига на височина до 5—6 крака а на широчина до 3 крака; гѣрдитъ и шкембето на тѣзи маймуныга сж два пакта по голѣми нежели на силныйтъ и едръ чловѣкъ и цѣлото му тѣло е тѣй огромно и силно, щото на прим. дланъта му може да се сравни съ най силната геройска дланъ. Кой прочее бы съвершенно отъ страхъ непотрѣпералъ прѣдъ тогози вѣликана! и на-

истена по добръ бы се увѣрилъ като хвърли поглѣдъ на неговитѣ дебели прѣсти, страшни зѣби, на тѣпийтъ му широкъ носъ, на издадената му уста и бѣрни които ни прѣдставляхтъ страшната дяволска фигура.

Американскыйтъ пѣтешественикъ Дю Шелю описва своето първо срѣщаніе съ горила въ слѣдоущитѣ думы: «Силно нѣкое животно вѣрвяло измѣжду гѣсталацѣтъ напрѣдъ, ненадѣйно виждаме че стои огромна горила прѣдъ насъ. Въ шубръкытъ пѣлзяла на четыртѣхъ си рѣще, но щомъ ни съзрѣла, исправила се на заднитѣ си рѣще права, и глѣдаше непрѣстанно къмъ насъ. Страшното това животно стояло около 12 крака прѣдъ насъ; страшното и грозно това явленіе не ще забрава и до послѣдната минута на животътъ си! Силныйтъ този вѣликъ на Африканскытъ лѣсове, струвахме се като да бѣше нѣкой страшило. Исправеното огромно тѣло было наистена 6 крака високо и добръ сме могли да съглѣдаме широкытъ му силни гърды, дебелитъ му жилиасты рѣще, голѣмитѣ му зелени и свѣтящи очи и черныйтъ му грозенъ образъ сѣщо происхожденіе пѣкълно. Страшното това животно се отъ насъ не боеше. Стоеше и непрѣстанно на насъ страшно глѣдаше безъ да се мръдне отъ мѣстото си, а когато ный не побѣгнахме, удари се нѣколко пѣти силно въ гърдытъ си; тѣзи удари гърмехъ, като кога удариме на железенъ тѣпъкъ; было то доказателство на юнашество и сигналъ за война; въ това врѣме зарѣвала раздразнената маймуныга тѣй страшно и смутно, щото никога не бѣхъ слушалъ такъвъ противенъ гласъ въ Африканскытъ лѣсове. Този рѣвъ зачалъ отъ едно проникаво лаѣніе като отъ голѣмо куче и по малко примаинавало въ дълбоко гърменіе, което было подобно на гърменіето по небето. Ный бѣхме приготвяни за война, но отъ страхъ никой се нито помръдна. Когато неможа най послѣ страшныйтъ този герой да ни уплаши съ рѣвеніето и лаѣніето си, захванаха очитѣ му да свѣтятъ и гнѣвливо искры да блѣскхтъ, малкытъ му по черни и гѣсти косми настрѣхвахъ и отъ часъ на часъ зѣбитѣ му ставахъ страшни и грозни. Ныйъ приличала горила, на полвинъ звѣрь, и на полвинъ чловѣкъ. Като прикрачи нѣколко крачки

напрѣдъ, зарева изново така, щото земята подъ краката ни се тръсеше; пакъ прикрачи и пакъ се запрѣ, като че невѣрваше сама на себѣ си. Настанала бѣше рѣшителната минута; и дълго вече неможахъ да търпя. Отправихъ си чифтелията къмъ лицето ѝ и гръмнахъ съ двата масурия на единъ пхтъ. Съ страшно отъ болести скимиченіе падна маймуната по лицето си, като потрѣпера нѣколко пхтя съ цѣлото си тѣло. Най сетнѣ съ страхъ и трепетъ разглѣждахме тѣлото ѝ.»

Говори се понататъкъ за неѣж, че живѣе въ малкы дружества, най повече отъ членове на една и сѣща фамилія които живѣѣтъ въ такива мѣста, въ които расте палена олейна, хлѣбово дърво, папаѣя и други нѣкои видове банани, на които плодетѣ сѣ най драгоценни за горилата. Повечето живѣе на земята нежели на дърветата, и на които само тогава се качва, когато има нужда отъ плодетѣ имъ. Въ мирно врѣме дѣвчятъ горилытѣ непрѣстанно, и при браняніето си прѣдъ непріятельтѣ правятъ сѣщо както другытѣ маймуны. Была ли фамиліята распашена, тогава се старае майката щото най напрѣдъ да уварди своитѣ рожбы за товагы заниса на неопасно мѣсто, но мѣжжкыйтѣ се готви за бой и зарѣвава сѣ гордостъ когато сполучилъ да распѣди непріятелитѣ си.

Една сюрія такыва маймуны сѣ истенно страшило и господари на всичкытѣ другы животни въ лѣсѣтъ, защото горила се небои нито отъ левѣтъ нито отъ чловѣкътъ; никога не бѣгѣтъ отъ страхъ, но сѣ голѣма дързостъ и проникави крищенія нападахъ на непріятельтѣ като се надѣвѣхъ на силата на своитѣ рѣце и зѣби; сѣщо казвѣхъ че сѣ бранѣхъ съ хвърганіе на твърди орѣхи, голѣми тоягы, които си приготвѣхъ отъ хчупенитѣ вѣтвы и дървета. Дивитѣ слонове, които отъ тѣхнитѣ обычливи дървета ѣдѣхъ, биѣхъ ги прѣзъ носѣтъ тѣй дълго, до когато побѣгнѣхъ. Казвѣхъ че старата маймуна твърдѣ лесно удушява леопардѣтъ, за това този звѣръ нито непомысля да се бие съ неѣж; да и левѣтъ пада подъ страшнитѣ удары на горилата, и който неможе да побѣгне никога отъ нападаніето на тѣзи злы маймуны.

Туземцитѣ прѣдпочитѣхъ войната съ горилата за нѣго голѣмо юначество и слава, нежели съ левѣтъ и извѣстіята на Арабитѣ за тѣзи нѣща сѣ наистена съ страхотии пѣлни. Една дружина отъ ловчии вървяла тихо въ лѣсѣтъ; мжгновенно искриѣва единѣ отъ тѣхъ, който съ неискаѣана скоростъ былѣ високо издвигнѣтъ; горилата на долнитѣ клонѣове сѣдѣѣецѣ грабнала го съ заднитѣ си рѣѣе за главѣтъ и докога бѣдникѣтъ да се уборави, пѣзѣяла вече съ него като котка съ мишката по дървото. Другаритѣ му наистена уловили се за пушкитѣ но вече было късно; маймуната като се скрѣла въ гѣститѣ върхове на дръветата не была нито видѣтелна нито пристѣпна на куршунитѣ. За нѣколко минути падало нѣкое си тѣжко тѣло отъ върховетѣ на дръветата — было то мъртво тѣло чѣловѣческо; маймуна-та была само съ собственната сила на рѣката си удущила тогози бѣдника.

Пѣтишестеиницитѣ наистена никога не бы повѣрвали на туземцитѣ за тѣзи страшни нѣща, ако не сѣ очевидно увѣрѣтъ отъ многото нещастны хроми и слѣпи хора които утѣрвали животѣтъ си само съ побѣгѣваніѣто. Единѣ Арабинѣ показалѣ на Европейцитѣ една чифтелиѣ, която была като папурѣ смачкана и на много мѣста съ жѣби разкѣсана; една наранѣна маймуна, казваше той, като неможѣ друго да ми направи взе ми пушката и на която изля ядѣтъ и гнѣвѣтъ еи, тя расчупила дървото на пушката разглобила и смачкала масуриѣтъ ѣ като че да бѣхѣ масурѣѣта отъ базакѣ. За това Арабитѣ сѣ боѣхъ повече отъ тѣзи маймуна, нежели отъ дяволѣтъ и неискѣхъ за никаква цѣна да здо-бѣхъ Европейцитѣ съ нѣкой младо горилче. Въ нѣкой мѣста мѣслятъ туземцитѣ, че душитѣ на тѣхнитѣ бывши царѣ сѣ избрали за сѣдалище тѣлото на горѣла; за това прочее още отъ старитѣ обычаи мѣчѣхъ и наказѣхъ своитѣ бывши поданници.

Не е за чудѣніѣ прочее, че чакѣ до днесѣ не е нито една жива горѣла въ Европа принесѣна. Горѣпомѣнатѣйтѣ Дю Шелю уловилѣ въ Африка нѣколко пѣтя млада горѣла, но немогла никога дълго да живѣе; само една отъ тѣхъ се укротила до такава стѣпенѣ щото бѣ-

тада за него по селата. Тъзи маймуна са прославила съ своята голъма наклонност къмъ кражбата; единъ день намърила въ къщата на господарьтъ си шише съ ромъ и когато немогла да го отвори хчутила му шията и тъй ее напила, щото безъ себѣ лѣжала на земята.

Всичкитѣ извѣстія които имаме до сега за горилата не се явяватъ тъй вѣроятни, защото динѣрва отъ год. 1847 знайме точно и вѣрно за неѣ, въ което врѣме мисіонеринътъ Саважъ видѣлъ горилата съ собственитѣ си очи и първи точни извѣстія за неѣ въ Европа проводилъ.

ВЪРХУ ЕСТСТВЕННАТА ИСТОРИЯ.

Ботаниката е наука, която ни учи да распознаваме растеніята, да ги различяваме едни отъ други, да имъ даваме наименованія, да ги нареждаме въ правилень порядъкъ, така щото да избѣгнѣми мѣждотитѣ при изучваніето на тѣзи частъ на Естественната Исторія, която, въ настояще време, заключава въ себѣ си описаніе повече отъ 60 хил. растенія. Въ числото на прѣдмѣтитѣ, които ся разглѣдватъ въ Ботаниката, собственно тъй називаеми, влизатъ такожде рѣстѣтъ на растеніята, продълженіето на тѣхния животъ, климатитѣ, въ които съществуватъ, тѣхнитѣ свойства и качества. Като разгледаме Ботаниката отъ къмъ приспособяваніето ѣ въ искусствата и другитѣ науки, ний намираме, че тя помага и дава нови срѣдства на Земледѣліето, на Химіята, на Физиката, Медицината и на много други искусства, основани на Химіята и Физиката.

Ако челоуѣцитѣ сѣ умѣяли, въ различни почви и климати, да употребяватъ въ своя полза много растенія, то безъ да гледаме на това, и до сега още безчисленно множество си оставятъ безъ употрѣбленіе, които чякатъ ислѣдванія, наблюденія и свѣстни опити, щото отъ своя страна, да различятъ своя кръгъ въ полза на челоуѣческиия животъ. Тѣзи нови приобретенія трѣбва

да ся направятъ отъ пѣтишественнико-ботанисти, които познаватъ потребнитѣ на искусствата и промишлеността. Въ наше време най просвѣщенитѣ умове разумѣватъ това полезно направление, и науката, която бистро върви напредъ и прѣска своята свѣтлина по сичкитѣ части на земното кълбо, ще открие много нѣща не само въ Ботаниката, нѣ и въ Минералогіята и Зоологіята, които ще обогатятъ искусствата и земледѣліето: Южна Америка повече изобилва съ естественнитѣ произведения, на които изучаваніето до сега е било невъзможно на Европейцитѣ; нѣ свободата, отъ която ся ползова сега тѣзи богата и прѣкрасна земя, допуща на пѣтишественника да подложи на подробно разгѣждане неинитѣ произведения, за които прѣди не е позволявало Испанското правителство.

Освѣтъ новитѣ откритія, които сѣ трѣбвали да обогатятъ Ботаниката, колко още растенія съществуватъ, които ся употребляватъ само отъ жителитѣ на нѣкое ягълче на земята, и съвършено неизвѣстни на другитѣ мѣста, ако и да би могли лесно да харѣятъ да ся хранятъ въ сходни климати, и да ся употребляватъ тамъ съ същитѣ ползи. Колко има още искусства, които чакатъ своето усъвършенствованіе! Какво развитие може да получи земледѣліето, ако ний бихми умѣли да завладѣемъ неизброимитѣ богатства, които ни прѣдлага природата! Какво безчисленно множество колосални растенія, маслени трѣви, корени, плодове, които могатъ ся употребѣи за храна на челоуѣка и на животнитѣ! колко влакнисти растенія могатъ да ни дадѣтъ най разнообразни матеріали за облекло! Колко родове дървета могатъ ни послужи за построеніе на нашитѣ жилища, флоти, за нашитѣ домашни покжщници! Съ една дума, нѣма ни една отрасль на искусствата и промишлеността, която да не би намѣрила источники за своето распространеніе и улущеніе, и при това да открие нови матеріали, та да произведе нови искусства.

Това що казахми за Ботаниката, също може да ся каже и за Минералогіята т. е. науката, която ся занимава съ веществата, що сѣ прѣснати въ недрата или на повърхността на земята, тѣи сѣщо и за Зоологіята

т. е. науката, която разглежда животнитѣ. Изъ земята ний изваждами метали, всякакви родове камани, и без-крайно множество други вещества, които употребявами разнообразно въ нашитѣ нужди и потребности. Человѣкъ не би достигналъ до тѣзи степенъ на обществеността, на която стои сега той, ако не би знаилъ употребеніето на металитѣ, и ако не би умѣлъ да ся ползова отъ каменитѣ за построение на жилищата си и пр.

Каменнитѣ вѣжлища сѣ вдигнали Англія до тѣзи степенъ на промишлеността, на която ѣх видимъ сега. На Зоологіята сми обязани за сичкитѣ домашни животни, които сподѣлятъ трудѣтъ ни и удовлетворяватъ повечето чѣсти отъ нашитѣ нужди. Человѣцитѣ, които сѣ наблюдавали врѣхъ животнитѣ, изучавали сѣ тѣхнитѣ свойства и нрави, сполучвали сѣ малко по малко да ги покорятъ подѣ властѣта си, да ги въспитаватъ, да употребяватъ силитѣ имъ въ свои работи, ползовали сѣ и занаетитѣ отъ остаткитѣ слѣдъ смъртѣта имъ, и отъ този источникъ много искусства получали свойто начяло.

Нѣ, всичко що казахми до сега, намъ прѣдстои о-билна жетва за приобрѣтенія въ тритѣ царства на природата, по това че единъ случай и най-крайна нужда биватъ учители на человекъ да употребѣи въ своя полза неизброимитѣ богатства, които сѣ нему прѣдоставени.

Дългий редъ на варварскитѣ векове, които сѣ надѣгали человекѣството, невѣжеството, въ което ѣ то кисняло, не му ся позволявали да ся ползва отъ сичкитѣ дарове, съ които го ѣ обсипалъ Творецѣтъ. Просвещеніето на народитѣ, на които начялото на съществованіето ся губи въ дълбока древностъ, било стиснато въ тѣсни граници отъ невѣжеството, прѣдрасѣдѣцитѣ и фанатизма. Образованіето на Гърци и Римлянитѣ прѣдставлявало, наистина, по благопріятно и по велико зрѣлище, нѣ страстѣта за завоевание, която ѣ гибелна за щастіето на человекъ, спрѣла человекѣскія родъ на пѣтя на усвѣрщенствованіето, въ който бѣ той стѣпналъ. Паданіето на Римската Имперія, въ епохата на срѣднитѣ вѣкове, тласка на задъ просвѣщеніето на Европа. Най-послѣ възражданіето на наукитѣ, откритіето на компаса, книгопечатаніето, откритіето на Новий Свѣтъ сѣ

приготвили велико развитіе на наукитѣ и промишлеността, които трѣбва да се прѣдаватъ на бѣдѣщитѣ поколения.

Нии можемъ да кажемъ, че прѣди два или три вѣка, чловѣцитѣ не сж достаточно разумѣвали тѣзи велика истина, че знаніята, които трѣбва да се распространяватъ мѣжду народитѣ, не сж теорически или спекулативни знанія, нѣ такива, на които приложеніето увѣличява массата на общественното благосѣстояніе. За добра честь ползитѣ отъ знаніята, разгледванія отъ тѣзи точка зрѣніе, по добрѣ ся разумѣли въ наше време, и това ни дава право да ся надѣваме, че земледѣліето и искуствата всякой день, тѣй да кажемъ, ще ся обогатяватъ съ нови приобрѣтенія въ обширното поприще на Минералогіята, Ботаниката и Зоологіята.

Стара-Загора, 26 Авг. 1874.

П. Кабакоевъ.

ЯНЮОВО БУЛЕ.

На Янвовъ день (24 Юній рождеството на Іоанна Кръстителя) нашитѣ Българки женени и левтери въ Лозенъградъ иматъ обычай да правятъ «Янвово Буле», обычай който става за да държи Господъ берекетъ на земіѣтъ, друго — здравіето на хората, и третя — да си види всякой бѣдѣщѣтъ честь. Ето какъ става тоя обычай: Срѣщо Янвовъ день, всяка мома или жена увива толкова различни кытки, колкото членове има тѣхното домородство, всички — домородства на еднѣ махалѣ щѣ сберѣтъ кыткитѣ си на едно мѣсто, и като напълнятъ единъ бѣлъ калайдиски бакъръ (мѣдникъ) съ водѣ прѣснѣ источенѣ, турятъ кыткитѣ вѣтрѣ, и покриватъ го съ еднѣ аленѣ (кникава) престилкѣ, на която вѣзятъ, като овисѣтъ около мѣдника, при едното му ухо ги вързватъ и заключватъ съ ключъ, и го поставятъ подъ единъ трендафелъ да приношува. Отъ вечерѣтъ още момѣтъ на всякѣ махалѣ ще ся събератъ въ тѣѣ кѣщѣ, дѣто е мѣдникъ и ще приготвятъ

едно момиче на петъ или шесть години, на което момиче, родителитѣ да сѣ живы — сираче небыва. — Това момиче обличатъ, накычватъ и го прибулватъ, и него наричатъ Янюво Буле. Колкото лични махали има толкова и булета ще станѣтъ. Назаранта рано прѣди зора, тѣзи янюви булета, ще сѣ стбератъ на горний край на града при чюшмата, дѣто ще пѣѣтъ и играѣтъ, прѣдъ множеството, което ся натрупва за да ги сейрува. Всяка махала ся надварва коя по-рано да излѣзе съ Булето си на опрѣдѣленно мѣсто; затова момытѣ, които ще придружаватъ рано булето ще спѣтъ на едно съ прѣмѣнѣтъ си, щото щомъ ся събудѣтъ да ся небавятъ за да ся примѣнятъ, нѣ веднага да трѣгнѣтъ.

Кои то приварятъ тѣхното буле ще е на башя, а другытѣ спорядѣ както сѣ пристигнѣли ще захванѣтъ мѣстото си. Тамъ Янювитѣ Булета щомъ сѣ видятъ ще сѣ здрависѣтъ едно друго съ пригрьщаніе и слѣдватъ да играятъ напѣсни или хванати зарѣцѣ, или като стоятъ на рамената на еднѣ момѣ или женѣ. Тамъ ся пѣятъ много пѣсни на хоро, нѣ оттѣхъ по илчни сѣ тѣзи:

Ой Яни, Яни бре Свети Яни,
Тръгнѣлъ е Яне с' кола за биле,
С' кола за биле за Янювиче,
С' кола за биле за Янювиче.

За Янювиче за камомиче,
За Янювиче за камомиче.

Срежба го срезна янюва майка,
Срежба го срезна янюва майка.

Кя си на Яни тихомъ говори;

Кя си на Яни тихомъ говори:

« Ой Яни, Яни бре свети Яни,

Ой Яни, Яни бре свети Яни;

Вжрни са Яни, вжрни са сыно,

Вжрни са Яни, вжрни са сыно:

Другы ютишли юбралиго сѣ,

Другы ютишли юбрали го сѣ,

Юбрали го сѣ, Вжрнали се сѣ. »

Ой Домню, Домню,

Домню Царице,

Домню Царице ¹⁾
И Яловице
Клепало клепе,
Рано въ недѣле,
Той не е было
Боже клепало
Іе мие было
Сама змеица.
Сама змеица,
Златно крилица.
Щерка си глави
Сыно си жени.

Като играятъ тамъ до 2-й чась отъ деня, здрависватъ ся пакъ пригрѣшкомъ — и зимѣтъ си. «С» богомъ и, до година с' здравѣ» съ по единъ плесницѣ единъ на другъ. И трѣгатъ си всяка дружка за махалѣтъ си. Въ махалѣтъ колкото кѣщи иматъ кладенци, или сѣ орачки и овчарски домове, пѣешкомъ, като носи една на рамената си Янювото буле, което стои право и маха кръстешкомъ рѣцѣтъ си, отиватъ у всякъ кѣщѣ, гдѣто сѣ завъртатъ по трижъ на хоро и — излизать. — Кѣщницитъ подаряватъ булето съ по едно петае или десетае — като изходѣтъ тѣй всички кѣщи, отиватъ при единъ кладенецъ (геранъ), свалятъ отъ рамената булето, и го прихвърлятъ трижъ надъ кладенеца и нареждатъ «тая година да наплоди Господъ и св. Яни житото; ченицата да стане 60 пари кылото рѣжѣта 30 пары; влашката (царвицата) 20 пары; ючюмене 15 пары и т. н. и, другытъ земни произведенія. По това ся разнисать да обѣдватъ и по обѣдъ изново ся събиратъ да изваждатъ кыткитѣ отъ мѣдника. Прѣдъ приелствіето на всички мѣдника сѣ зима отъ подтрендафила и верѣдъ двора ся оставя. Отключватъ и откривать го и Янювото буле застава до него да изважда единъ по единъ всякъ пытокъ отъ мѣдника. Тукъ прѣди да извади булето кыткѣтъ изричатъ по единъ стихъ и чіето кытка излѣзе на тоя стихъ, прокобяватъ че таква щяла да му бѣде честѣтъ.

1) Повтаря ся всякой стихъ както прѣвата.

Стихъ: « Въ Стамбуло да иде
Все злато да зима »

Означава че ще стане богатъ
« Пари да спечели »
« Хаджія да стане »

Разумѣватъ че ще ся обогати и ще стане хаджія.

Така слѣдватъ да наричатъ една по една всяка
отъ присѣтствующитѣ жени или момы, каквото си на-
мисли дордѣ да излѣзѣтъ всички у мѣдника кытки, ва-
дени отъ булето; понѣкога за да ся разсмѣжѣтъ нѣкоя
си изрича нѣщо, което никому не ще ся хареса като:

« На курбетъ да иде
Шугавъ да се върне »

И чіето кытка излѣзе на това изрѣченіе, кыскатъ,
та му ся смѣятъ. Гъркинитѣ булета не правятъ, нѣ на
готово сейруватъ Българскитѣ булета, нѣ и тѣ клаватъ
въ мѣдникѣтъ кытки каквото Българкитѣ, и поставятъ
нѣкое дѣте да ги изважда при отиѣваніето на нѣкой
стихове по Гръцкы; каквото:

« Моля ся богородици
Обричамъ една ламбада
Да си дойде пилето ми
« В, настоящата седмица »
« Мари мечко вжлняста,
Съсь вжлнеститѣ крака,
Кога не знаешъ да играешъ
С' момчетата, що трѣсишь »

Така прикарватъ Яньювъ-денъ въ нашій градъ, ако
Вы ся хареса, кажете го и на цѣлый свѣтъ да го научи.

Лозенъградъ Яньювъ-денъ. 1874.

Т. М. Милковъ

ЖИВОТЪТЪ НА ЕЗОПА.

(по Лафонтена).

Нищо положително незнаемъ за рожденіето на Го-
мера и Езопъ: дору и твърдѣ малко сж извѣстны най-

забѣлѣжителныты имѣ случкы. Ето за какво ній има да ся чудимъ, защото исторіята ны расказва понѣвга за нѣща много по-малко пріятны и много по-малко нужны отъ колкото случкитѣ на тѣзи двама мъже. Толкова разорители на народи, толкова подли принцове сж намѣрили хора, които сж написали дору и най-малкыты случайности на живота имѣ, а ній незнаемъ и най-важныты на Езопа и Гомера, сирѣчь тѣзи двѣ тичности, които най-много сж заслужили на послѣдныты вѣкове! Гомеръ не е само баща на боговети, той е баща и на добрыты поети. Колкото за Езопа, струва ми сж че трѣбва да ся тури въ числото на мъдрециты, съ които Гръція ся е толкова гордѣяла и хвалила. Той учяше истинната мъдрость съ много по-големо искусство отъ колкото тѣя, които полагать опрѣдѣленія и правила. Вѣрно ся сбраны живоописаніята на тѣзи двама великы чловѣци, нѣ повечето учени ги мыслятъ за басновны, особно тѣзи които Планудъ е написалъ. Колкото за мене азъ неискамъ да ся намисамъ въ тѣзи критикъ. Като Планудъ живѣеше въ единъ вѣкъ, въ който ся небѣхъ забравели дѣлата на Езопа, азъ вѣрвамъ, че той знаеше отъ преданіе туй що ни е оставилъ. Увѣренъ въ туй, азъ го послѣдовахъ безъ да исхвърля нищо отъ туй, що е казалъ той за Езопа, освѣнь малко нѣща, които ми ся видѣхъ дѣтинскы или които небѣхъ толкова приличны.

Езопъ бѣше Фригіецъ, отъ едно село нарѣчено Амориумъ. Той ся роди въ петдесять и седмѣтъ олимпіадъ, около двѣстѣ години послѣ основаніето на Римъ. Ній незнаемъ да кажемъ да ли той трѣбваше да благодари природѣтъ или да ея оплаква отъ неѣ; защото надаренъ съ единъ твърдѣ остъръ умъ, той ся роди съвсѣмъ безобразенъ и грозенъ по лице, едвамъ приличенъ на чловѣкъ; языкътъ му бѣше свръзанъ и той неможеше да говори. Съ тѣзи недостатки той быде принуденъ да стане робъ, нѣ душыта му ся удръжя всякога свободна и независима отъ фортунаѣтъ.

Првыйтъ господарь, когото той имаше, проводи го да обработва земѣтъ, или че го мыслить неспособенъ за друго нѣщо или да отмахне отъ очиты си едно тол-

кова неприятно лице. Случи ся обаче кога господаря му дошелъ да посѣти полскѣтъ си кѣщѣ, единъ селаченинъ му даде смокыни: той гы намѣри прѣвѣсходны, свръза гы добрѣ, и заповѣда на съкровищникѣтъ си Агатонуса да му гы занесе кога излиза изъ баніѣтъ. Случайтъ до-кара чтото Езопъ да си има работа въ кѣщѣтъ. Чтомъ влѣзе вътрѣ, Агатонусъ изяде смокыниты съ нѣкои отъ другарити си; послѣ набѣдихъ Езопѣ за тази кражбѣ, като невѣрвахъ че ще може да ся оправдае, защото бѣше заекливъ кога говореше и приличяше на идиотъ. Наказаніята, които старити употрѣбяхъ къмъ робити си бѣхъ много жестоки, а тази кражба заслужваше го-лѣмо наказаніе. Бѣднѣй Езопъ ся хвърли прѣдъ краката на господаря си, и, като ся мѣчеше колкото му бѣ въз-можно да гы направи да го разумѣѣтъ, той ся виждаше че проси милость да отложѣтъ наказаніето му за нѣколко минути. Тази милость му быде обѣщана, той намѣри хлад-ка вода, испи ѣж прѣдъ горподаря си, бръкна прѣститѣ у уста си, безъ да поврне друго освѣнъ самата тази вода. Откакъ ся оправда тѣй остроумно, той направи знакъ да принудѣтъ и другиты да направѣтъ сѣщото. Всякой остана смаянъ: никой немысляше че такова открытіе може да излѣзе отъ Езоповата глава. Агатонусъ и дру-гарити му небыдохъ никакъ зачюдени. Тѣ пихъ водѣ, както направи Фригіецѣтъ, турихъхъ прѣстити въ уста-та си, нѣ ся вардахъ да гы небръкатъ много на вътрѣ. Водата обаче подѣйствова и извади смокыниты на явѣ, суравы и съвсѣмъ чървены. По този начинъ или по-до-брѣ съ туй срѣдство Езопъ ся управи; обвинителити му бѣхъ двойно наказани, за лакомството и злобѣтъ си.

На сутринѣтъ, слѣдъ отиваніето на господаря имъ, като Фригіецѣтъ си бѣше на обыкновеннѣтъ работѣ, нѣ-колко загубени пѣтници (нѣкои казватъ че сѣ были жръ-цити на Діона) го помолихъ, въ имято на гостепріема-тельный Юпитера, да имъ покаже пѣтътъ, който водя-ше въ градѣтъ. Езопъ гы задрѣжа прѣво да си починѣтъ подъ сѣнкѣтъ; послѣ отъ какъ имъ поднесе малкъ за-кусѣкъ, пожела да имъ бѣде водитель и не гы остави дору гы незаведе въ правыйтъ имъ пѣтъ. Добрити тѣ-зи хора вдигнѣхъ рѣцѣ къмъ небето и помолихъ Юпи-

тера да неостава туй благодѣяніе безъ наградж. Чтомъ като ги остави Езопъ горѣщината и уморяваніето го принудиѣх да заспи. Въ врѣмя на снѣя той видѣ фор-
туната права прѣдъ него да му разврѣзва языкътъ и му подари това искусство, на което той може да ся нарѣче творецътъ. Зарадванъ отъ туй приключеніе, той ся сип-
на и като ся събуди: «Что е туй? каза; гласътъ ми свободенъ, азъ изговарямъ лопата, орало и всичко що желаѣх». Това чюдо стана причина да промѣни госпо-
даря си; защото Зенасъ, който бѣше тамъ като економъ и наглѣдатель на робыти, бѣше билъ одного безъ прав-
дж за погрѣшкѣ, която незаслужваше, Езопъ неможе да ся въздържи да му неотговори и да го устраши; че тѣ-
зи лоши отношенія ще бѣдѣтъ узнати. Зенасъ за да го прѣдварди и да си отмъсти каза на господаря си, че е-
дно чюдо ся е случило въ кѣщѣтъ му; че Фригіецътъ почнѣлъ да говоре, нѣ все като злословялъ и прокли-
налъ владѣтельтъ си. Господарѣтъ го повѣрва и отиде дору по-далечъ; защото му даде Езопъ да го прави що-
то иска. Зеносъ ся върнѣх въ полето и единъ търговецъ го помоли да му продаде нѣкой добитакъ за юкъ (то-
варъ). «Не, отговори Зенасъ, азъ нѣмамъ тѣхъ власть, нѣ ако искашь, азъ могъ да ти продамъ одного отъ на-
шити роби». Като дойде Езопъ, търговецътъ каза: «за смѣхъ ли прѣдлагашъ да купѣх туй лице? То приличя на толумъ.» Като каза туй търговецътъ ся прости и трѣ-
гна като бѣблеше и ся смѣеше на този прѣхубавъ прѣд-
мѣтъ. Езопъ го повыка и му каза: «Купи мя съ дързость и азъ не щѣ ти бѣдѣх безполезенъ. Ако имашъ лоши и крѣсливы дѣца, образѣтъ ми ще ги направи да мѣлчяты
ще ги плашете съ мене като отъ звѣрь.» Туй вшутя-
ваніе сѣх угоди на търговецътъ. Той купи нашійтъ Фри-
гіецъ за три обола, и каза като ся смѣяше: «Слава на боговети! Азъ ненаправихъ голѣмѣх поукѣх, наистина; нѣ пжѣхъ и недадохъ много пары.»

Между другыты стоки, този търговецъ трѣгуваше съ робіе; така чтото като отиваше въ Ефесъ да ся от-
търве отъ тѣзи что имаше, всякой спорядъ службѣтъ и силыты си бѣше отрѣденъ да носи по нѣщо за уле-
сненіе на пжтуваніето. Езопъ ся помоли да земать подѣ

вниманіе растѣть му; защото бѣше дошълъ новъ и трѣбваше да ся отнасятъ съ него по-кротко. «Не носи нищо, ако искашъ,» казахъ другарити му. Езопъ ся докачи и поиска да носи товарътъ си както и другыты. Остави хъ го прочее да си избере. Той взѣ панерътъ, който бѣше пѣлень съ хлѣбъ: то бѣше най-тежкый товаръ. Всякой помисли че го направи отъ глупость; нъ за обѣдъ панерътъ быде начинъ и на Фригіецътъ поолекна малко; на вечерътъ и на другой день тѣй сѣщо панерътъ ся упразневаше, тѣй чтото въ два дѣня той останѣ съвсѣмъ празенъ и неносяше нищо. Добрата мисль и остроото размышленіе на туй прѣчюдливо лице удивихъ всичкыты.

Трѣговецътъ продаде всичкыти си роби, като задрѣжа единъ граматикъ, единъ пѣвецъ и Езона, които отиде да продава въ Самось. Прѣди да ги завѣде на пазарътъ, облѣче прѣвыти двама колкото можеше по-чисто, както всякой украсява стокътъ си: Езопъ напротивъ, бѣше обвитъ съ единъ чювалъ и стояше между другарити си за да имъ дава повече блѣскъ. Нѣколко куповачи ся прѣдставихъ, между които имаше единъ философъ, нарѣченъ Ксантисъ. Той попыта граматикътъ и пѣвецътъ что знаяхъ да врѣшътъ. «Всичко,» отговори хъ тѣ. Този отговоръ причини много смѣхъ на Фригіецътъ: можете да си въобразите съ какъвъ видъ. Планудъ казва, чтото още малко быхъ побѣгнали, толкова страшно тѣлодвиженіе бѣ направилъ. Трѣговецътъ каза че цѣната не пѣвеца была хыляда оболы, на граматикътъ три хыляды; и, ако нѣкой купи и дѣамата, той ще му даде Езона туку тѣй. Сѣжпата цѣна на граматика и пѣвеца отвърна Ксантиса. Нъ за да ся невѣрне у тѣхъ си празенъ, учиницити му го съвѣтовахъ да купи туй чловѣче, което ся смѣ съ толкози пріятность; той може да стане страшилище и ще занимава хората съ образътъ си. Ксантисъ ся убѣди и купи Езона за шестдѣсятъ оболы; той го попыта прѣди да го купи, какво може да прави, както бѣше пыталъ по-напрѣдъ и другарити му. Езопъ отговори: «Нищо,» защото другыти задрѣжахъ всичко за себе си. Слугыти на помрукътъ невѣхъ на Ксантиса нищо и го оставихъ да замине.

Ксантисъ имаше жена съ много неженъ вкусъ, и на който всичкити хора неугаждахъ: ако отидеше да ѝ прѣдстави серіозно новиятъ робъ, който нѣмаше лична външность, той можеше да ѝ разгнѣви и да ѝ направи да му ся смѣе; зарадъ туй той разсѣди по-добрѣ да го направи на смѣхъ, и каза въ кѣшѣтъ си че купилъ единъ младъ робъ най-прѣкрасный на свѣта. При таѣхъ новинѣхъ, момичетата, които слугувахъ на жена му ся сбихъ коя да го види по-напрѣдъ, нѣтъ тѣ бѣхъ зачюдени когато лицето ся яви. Една затули очити си, друга побѣгна, третя нададе викъ. Господарката на кѣшѣтъ каза, че отъ много врѣмя бѣ дотѣгнала на философѣтъ и той за да ѝ испѣди, довелъ туй чудовище въ кѣшѣтъ ѝ. Отъ думѣхъ на думѣхъ, прѣприята ся раснали до толко, чото жената поиска имотѣтъ си и ся отдѣли да живѣе у родителити си. Ксантисъ съ търпѣніето си и Езопъ съ умѣтъ си малко по малко помиряхъ работити. Не ся поговори вече въ кѣшѣтъ за бѣганіе и привикваніето най-послѣ умали грозотѣхъ на новия робъ.

Азъ щѣхъ пропуснѣхъ много малкы случкы, гдѣто той яви живостѣхъ на ума си; защото ако и да можемъ да сѣдимъ отъ тамъ за характерѣтъ му, тѣхнитѣ слѣдствія сѣхъ малкы и незаслужаватъ да ся кажатъ на потомството. Ето само единъ моделъ (образецъ) за здравето му сѣхъденіе и невежеството на господарѣтъ му. Този послѣдний отиде веднѣжъ у единъ градинарь да си избере самъ салата. Като набра зеленчукѣтъ градинарьтъ го помоли да му рѣши една мѣчнѣхъ проблемѣхъ, която е по-близо до философїѣхъ отъ колкото до градинарството; а тя бѣше, защо трѣвѣхъ, които той посѣваше и обработваше съ голѣмѣхъ грижѣхъ неможяхъ да израстатъ добрѣ, когато напротивъ тия, които произвѣждаше земята безъ трудъ, растяхъ скоро и много? Ксантисъ отдаде всичко на провидѣніето, както въобще правѣхъ хората, кога нѣматъ за какво да говорѣхъ на дълго. Езопъ почна да ся смѣе; и като отгѣли господаря си на странѣхъ, той го съвѣтува да каже на тозъ градинарь, че му бѣше далъ общъ отговоръ, защото въпросѣтъ не бѣше достоенъ за него: той го оставя прочее съ момчето

си, което повърно ще го задоволи. Ксантисъ като каза, чтото му рече Езопъ, отиде да ся расхожда на другъ-тъж странъ на градинътъж. Езопъ сравни земята съ една жена, която, като има дѣца отъ пръвыйтъ си мъжъ, да ся ожени за други, който тѣй сѣщо има дѣца отъ другъ женъ: новата му съпруга въ скоро врѣмя ще намрази дѣцата му, ще имъ отнеми хранѣтъж чтото нейныты да ся ползовать. Тѣй и земята храни съ голѣмъ трудъ произведеніята на работътъж и обработваніето, а всичката си длъжность и благодаренія задрѣжя за прѣвыты свои. Тя е мащиха на едныты и страстна майка на другыты. Градинарьтъ ся показа толко доволенъ отъ тази истина, чтото прѣдложи на Езопа всичко що имаше въ градинътъж си.

Послѣ нѣколко врѣмя ся случи голѣма прѣпирня между философа и жена му. Философътъ, като бѣше ходилъ на угощеніе, остави нѣколко хубавы нѣща за ядѣніе, и каза на Езопа: «На, занесъ туй на добрътъж ми пріятелъж:» Езопъ отиде и ги даде на еднъ малкъ кучкъ, която съставляваше най-голѣмото удоволствіе на господаря му. На връщаніето си Ксантисъ попыта за новины отъ подарѣкътъ и да ли добръ ся е пріятъ. Жена му неразбираше нищо за туй повикахъ Езопа да го пытать. Ксантисъ, който трѣсеше прѣдлогъ да го бие, попыта го, ако не му е казалъ чисто и ясно: «Занесъ отъ моѣхъ странъ тѣзи сладки нѣща на добрътъж ми пріятелъж.» Езопъ отговори на туй че добрата пріятелка не е жена му, която, за най-малкъ рѣчь, искаше да го напуща; нѣ кучката, която трыпѣше всичко, и коѣкто мылваше рѣцѣтъ, които прѣди малко сѣ ѣж били. Философътъ остана смаянъ, и жена му до толко ся разгнѣви щото ся отдѣли отъ него. Нѣмаше ни роднины ни пріятели по които Ксантисъ да небѣше пращаль да ѣ говорятъ, нѣ всиыкыты молбы останъхъж напраздны. Езопъ измысли едно лукавство: купи тутакси много дивичъ мѣсо, и други нѣща, като за голѣмъ сватбъж, и прѣмина на пѣтя прѣвъ улицътъж, гдѣто живѣеше господарката му, сръщна едного отъ слугыты ѣ. Той като поздрави Езопа, попыта го, защо му сѣ толкова пріготовленія. Фригѣецътъ му каза че господарьтъ му, като

неможе да придума женѣ си да ся върне, рѣши да ся ожени за другѣ. Тутака си чтомъ като госпожята узна тази новина, врьнѣ си при мъжя си или да противостои и сбрька женяніето или пакъ отъ зависть. Жена-та ако и да не бѣ оставила пръвѣй си характеръ; нѣ Езопъ съ разны измыслици сполучи да ѣхъ умири и всѣкъдневно избѣгваше наказаніята които го острапявахъ.

Единъ пазаренъ день, Ксантисъ, който имаше намѣреніе да гости нѣкой отъ пріятелѣ си, перѣчя му да купи най-хубавото нѣщо що ся намираше и нищо друго. «Научи щѣ ти, каза си Фригіецътъ, да назначаващъ що искашь, а да ся неоставяшь по произволѣтъ на единъ робъ.» Той некупи друго освѣнъ язици, отъ които направи всякакви ястія: първото, второто, антрмето (ястіе слѣдъ печеното), всичко бѣше отъ язици. Гостыти хваляхъ испърво избора на ястіето, напоследокъ имъ ся отворѣна.» Неказахъ ли ти, рѣче му Ксантисъ, да купишь, щото е най-хубаво? — Е какво нѣщо е по-добро отъ языкътъ? отговори Езопъ. Той е свръска на общественный животъ, ключъ на науки, органъ на истинѣтъ и разумѣтъ: съ него съграждатъ градове и ги образуватъ; съ него ся поучава, съ него ся убѣдява; царува ся въ събраніята; изпълняваме една отъ най-прѣвѣитѣ си длѣжности, да хвалимъ боговете. — Е добръ, каза Ксантисъ, който искаше да го сплѣте, купи ми утрѣ най-лошето нѣщо; сжщити тѣзи лица ще додѣтъ пакъ и азъ искамъ да променѣ ястіето.

На утрѣто Езопъ направи сжщити ястія, като каза, че языкътъ е най-лошето нѣщо, което може да бѣде на свѣта: той е баща на вситѣ прѣпири, хранителъ на распрѣитѣ, источникъ на раздѣленіята и войнѣитѣ. Ако казвате, че е органъ на истинѣтъ, той е органъ тѣй сжщо на заблужденіето, и друго по-лоше на клеветѣтъ. Съ него разрушаватъ градове и привличатъ чловѣка къмъ най-лоши нѣща. Ако отъ единъ странѣ той хвали боговете, отъ другѣ изричя проклетіи срѣщъ могѣществото имъ. Нѣкой отъ събраніето каза на Ксантиса, че този слуга истина му е много нуженъ; защото знайше най-добръ въ свѣтъ да спасява трѣпеніето на единъ философъ.» За какво ся мъчите? каза Езопъ. — Е, на-

мѣри ми рече Ксантисъ, человекъ, който да ся немжчи за нищо.

Езопъ отиде на другий денъ на едно мѣсто, като видѣ единъ селянинъ, който глѣдаше съ студенижъ и безъ различіе като статуя всички нѣща, заведе го въ кѣщикъ на философътъ. «Ето, каза той на Ксантисъ, человекъ безъ грижи, който вѣй трѣсите.» Ксантисъ заповѣда на жейж си да стопли водж, да ѣж тури въ корыто и да уміе сама краката на новий си гостъ. Селянинътъ ѣж остави да струва, ако и да знаеше, че не заслужва тази честь; нѣ той казваше въ себе си: «може бы тѣй да е обичайтъ тука.» Поканижж го да седне на високо и той ся сложи безъ церемоніѣж. Въ врѣмя на вѣчеріжж Ксантисъ хуляше само готваря; нищо не му харесваше; това що бѣше сладко, той го намираше солено; и това що бѣ много солено, той го казваше сладко. Безгрижный человекъ го остави да говори, и ядеше съ всички си зѣбы. За засладяваніе турнжжж илинѣ, когото жената на философътъ бѣше направила: Ксантисъ го намѣри лошъ, ако и той да бѣ много добръ. «Ето, каза той, най лошята баница що съмъ ялъ до сега; трѣбва да изгоримъ работницата, защото съ живота си тя ще управи сичко: да донесжтъ дърва. — Чякайте, каза селянинътъ; азъ ще доведж женж си за да изгоримъ и дѣтѣ заедно да неправимъ много разноски.» Тѣзи думы смаяжж философътъ и му отнѣжж надѣжджж да сплѣте нѣкога Фригіецътъ.

Нѣ не само съ господаря си Езопъ намираше случай да ся смѣе и казва умны рѣчи. Еднжжж Ксантисъ го бѣ проводилъ на едно мѣсто: той срѣщна въ пѣтя управительтъ на градътъ, който го попыта кѣдѣ отиваше. Езопъ или че бѣше замисленъ или по другж причинж, отговори че незнае нищо. Сждникътъ, като взѣ този отговоръ за презрѣніе и непочитаніе, накара да го затворжтъ. Като вратарити го водяхж, той имѣ каза: Невиждате ли че съмъ отговорилъ много право? Знаяхъ ли, че ще мя покарать да врьвж тамъ, гдѣто сега отивамъ?» Управительтъ тогава го пуснж, и намѣри Ксантиса щастливъ че имаше единъ робъ, пѣленъ съ остроуміе.

(Слѣдва).

Д. П. Кръстевъ.

ЗА ОБОГАТЯВАНЕТО НА БАЩИННИЯ НАШЪ ЯЗЫКЪ.

(Спорѣдъ І. Юнгманна, отъ К. И. П.)

Нашія языкъ, освѣнъ дѣто отъ само себе си и днесъ е доста богатъ, има дълбоки кладенци, изъ които бы могълъ още да черпе, за да са обогатява и да са усилава. — Най добъръ источникъ заради това сж бездѣннитѣ паметници на старата ны литература, които са опазили до нынѣ отъ неприятелскыѣ немилостивы рѣцѣ, и то не само найстарыѣ паметници ами и поновыѣ, въ които спадатъ и народныѣ ны цѣсни, пословицы и приказки.

Ако искаме да изучимъ добръ майчиния си языкъ, то безъ друго трѣба да причетемъ и размыслимъ добръ сички подобны памятницы.

Другъ изворъ, за да запознаемъ основно бащиния си языкъ е народныя ны говоръ, когото още мнозина добръ неосѣняваме, и когото още многома наши списатели непознаватъ, именно пѣкъ тѣзи списатели, които не живѣятъ или неживѣли между народа. Но ако нежелаеме да одолняваме писменныя си языкъ, то трѣба по напрѣдъ добръ да размыслимъ върху простонародныя говоръ; той бива часто разваленъ отъ различни поднарѣчія, които никога не можеме приведи въ единъ каджбъ (ческы: Kadlub), нито пѣкъ може уведи въ писменныя ны языкъ, освѣнъ само кога рѣчемъ да отстранимъ онуй нарѣчіе, което е вече отдавно посветено на писменныя ны языкъ. Който си прочелъ лани съ вниманіе описаніето на віенската всемирна изложба, което бѣ напечатано въ блаженнопочившата «Турція», той може, мыслиме, да потвърди думыѣ ны.

Ные можеме да научиме бащиния си языкъ и кога читеме съсъ вниманіе новыѣ наши списатели, които познали подобръ бащиния нашъ языкъ, но такыва списатели токо-рѣчи ные за жалость още нѣмаме. По тойзи начинъ языкъ са найскоро изучва. Това сръдство е лесно и пріятно, но само туй е лошаво, дѣто читателя има и недостатъцыѣ на новыѣ списатели за мирнеливо цѣвѣ-

те и за безцѣнѣ камыкъ, особно като гы намѣри въ нѣкое прочуто списаніе, на пр. у насъ въ «періодичекото списаніе» вѣвъ членовѣтъ на инакъ ученія нашъ съотечественникъ Г. Бончева и др. Така са вмѣкнѣхъ не малко граматически грѣшки въ литературата ны и отъ тамъ и въ языка ны въобще, за което ще да ни трѣбать разумѣва са, мнозина Богоровцы, но много по коренно образованы, които бы гы истрѣбили.

Други кладенци, отъ които можеме да черпемъ за да обогатяваме языкъ си съ инославенскитѣ нарѣчія, особенно тѣзи, които съ наймного опасены и обработаны, и които ни съ найсродны. Тия съ дълбоки, но въ нихъ може много лесно да потъне невнимателныя ученикъ. Трѣба да знаеме харно характера и естеството имъ, за да можеме да черпемъ отъ тѣхъ само онѣзи потребны рѣчи, които не съ противны съ съ своята матерія и форма на българскія нашъ языкъ. На пр. когато остане да си изберемъ заради нѣмската дума *мал* руската дума «солодъ» или чешката «сладъ», то по добръ да прѣдпочтете чешката, както, види се направилъ Г. Богоровъ, а не руския «солодъ», когото увелъ въ българската селско-стопанска химія Г. Е.

Само тогази, когато ненамѣриме въ словенскія языкъ въобще прилична дума, която ни трѣба, само тогазъ трѣба по естеството на нашія языкъ да скроеме нова рѣчь, или пъкъ да направиме отъ двѣ една.

Найпослѣ ные можеме да обогатяваме языка си и когато прѣвождаме дума по дума отъ чуждытъ языци, ама само тогава, когато са непротиви на нашія языкъ. Туй правяли Римлянитѣ отъ гръцкия языкъ, Нѣмцитѣ отъ френскія, англійскія и др., това чинятъ Руситѣ, Поляцитѣ, Чеситѣ и другитѣ Словени отъ западоевропейскитѣ языцы въобще, туй струваме и ные Българитѣ до нинѣ наймного отъ гръцкия, френскія и руския языцы, само че безъ мѣрка, при туй и дѣка нетрѣба, тѣй щото языка ны, и съ Г. Богоровитѣ «рѣчове», е наистина заприличалъ на циганска вулія; ные смѣло можеме каза, че той ще заприличя толкова повече, колкото по по различни земи прѣскаме сыновѣтъ си да берадъ медъ, който бы могли и въ нашенско да собирать,

ако да имъ направихме въ своето отечество трѣвны, вмѣсто да даваме паритѣ си (сѣ едно имота си) на другитѣ работы за да си правятъ тѣ и да ги държатъ мащихскы въ нихъ т. е. въ которитѣ, за управленіето на конто, туй сѣкой трѣба да знае, не са изискватъ толкова голѣмы разноска, особенно, когато струваме почетно мѣсто на сговорността, на тая всемошна сила, помѣжду си. Прѣди да дойдѣ на думата си, позволявамъ си да попытамъ онѣзи наши писатели, къмъ които са отнасятъ думитѣ ми, защо нишатъ: *принимама* (*пріялз*), *откровенно*, *иностранний*, *внѣшій*, *злосаствіе*, *кое-либо*, *пакыбытіе*, *улучшеніе*, *покушеніе*, *тожедесертменно*, *училникъ* *мзда*, *планинци* (*ягоды?*), *заходъ* (*ке-неф*), и т. н. когато бащитѣ ны та и ный, казваме: *пріемамъ* (*пріялз*), *открыто* или *отворено* (въ *очитѣ*), *чуждоземскый*, *вѣн(ка)шенъ*, *опытване*, *кое-годе* или *кое-да-е*, *възрожденіе*, *подобреніе*, въ сжщето врѣме (*сжщевременно*), *учитель*, *награда*, *загорци*, *западъ* и ц. ? !

Никакъ неприлича и да насърдчаваме нашитѣ писатели за да увеждатъ чужды формы въ нашія языкъ, напротивъ трѣба да ги молимъ да чинятъ туй поне по съсъ бога и съ прилика. За да непрѣвождаме никакъ не е право да искаме, защото, спорѣдъ днешнята постава (рус. положеніе) на европейскитѣ литературы, никоя отъ тѣхъ не може да цѣвти дору непрѣвежда, а не нашята, която, пощо е още въ пелены неще никакъ самораствло да поникне, да върже, да са разцѣвне и да завърже.

Таборъ, 6 Августъ 1874.

К. И. Поповъ.

СТИХОТВОРЕНИЯ.

КЪДЪ?

Тамъ дѣ въ срѣдѣ поле широко
Врѣхъ седмъ хѣлми устроентъ
Пловдивъ градъ стои високо
Отъ памти-вѣка създаденъ.

Тамо Марица облива
Ограды, сады прѣлестны
И тихичко ся разлива
Въ ливадіе, поля прѣкрасны.

Тамъ сладкопойно славѣйче
Въ градинкѣ върху калинкѣ
Весели мало дѣвойче,
Дѣ кичи главѣ съ латинкѣ.

Тамъ въ плодны поля широки
Българскы млады дѣвойкы
Съ гласове звѣнтятъ высокы
Кат' собирать житны рѣкойкы.

Тамъ незлобиво овчарче
Край нивы стадо привива
Дѣвойкымъ съ мѣдно кавалче
На жалны пѣсни отпѣва.

Тамъ по Марицны брѣгове
Сиво-пѣстра-та гургутка
По кичастытѣ брѣстове
Съ излика пѣе и гука.

Тамъ домове ся издигатъ
По врѣхъ высокы канары
Бащи майки ся веселятъ
Съ любезнѣ челядь българи.

Тамо дѣ църква висока
Посрѣдъ хѣлмы ся бѣлѣе
На врѣхъ ѣ злата ябълка
Срѣщѣ слѣнце ся свѣтлѣе.

Тамо Минерва себѣ храмъ
Прѣди вѣкове създаде
И чрезъ правдини българомъ
Независимо прѣдала.

Тамъ българинъ ся гордѣ
Съ пастырь и языкъ матерны
На Бога хвала, той пѣе
Вечерни пѣсни, утрѣнны.

Тамъ сладкогласны ликъ ечи
Българскый Ексархъ да живѣй
Умърлушенный (*) Гръкъ мълчи
И до гроба ще да чернѣй!

Ахъ! тамо е земный рай!
Боже! да живѣѣ тамъ ми дай!

Попъ Никола Г. Бѣлчевъ Копривщенецъ.

НѢМА СЛАВА.

Тѣжка на сърдце имамъ си буца
Мира съвсѣмъ си нѣмамъ азъ ноце,
Лошѣ е на менѣ мѣко отъ цица
Майчина — синъ си вече тя не ще.

Рана си имамъ страшна на сърдце
Черно чериѣ младо ми лице,
Тѣмно ми става предъ клѣти очи
Нѣма утѣха — сѣ зло туй сочи.

(*) Умърлушенный, казвать Българытѣ, кога нѣкое куче прѣкокнуе отъ еднѣ махалѣ въ другѣ, а тамошнытѣ кучета като го уловатъ въ тѣхнѣ-тѣ държавѣ, вси-кы-тѣ скочатъ отъ еднаждѣ и го навалятъ страшно, та му направатъ кожа-тѣ на дръмонѣ и го прогонватъ въ прибѣжище-то му. Горкото куче! като ся по окопоти и дойде на себе си, става да си трѣси хранѣ; нѣ, рече да трѣгне, неможе да мръдне, крака му не врѣватъ, крѣви отъ уши текать, кокале го болятъ, мухи го ядѣтъ, кожа му оскубана като, че излѣло отъ табачка щавъ. Тогава волею и неволею, замижи, припечеса на слѣнце и дреме. На него казвать: умърлушено. т. е. невесело, меланхолично, кахѣрно, печально, грыжовно, навѣсено, намусено, начумерено, и отъ свѣта отчаяно.

У кого има цѣръ за утѣха
Негова врата азъ да потропамъ
Хапъ който дава мирность, растуха
Отъ кой ли лѣкаръ азъ да поискамъ.

На коя книга прочитъ да почна
Отъ коя помощъ азъ да попрося,
У коя има два добри реда
Въвъ тѣхъ самъ азе благо да търся.

Въвъ кой ли вѣстникъ азъ да поглѣдна
За да нахраня съвѣсть си гладна,
Новость каква ли тамъ ще да зарна
Въ коя да има мирна растуха.

Нищо на мене помощъ не дава
Нето ми сочи дѣ има слава —
Само да викна да си попѣя
Два стиха скромни да си излѣя.

А. П. Шоповъ.

СБОГОМЪ.

(посветено на приятелитѣ ми Б. и Р.).

О! златна луно! я кажи ми:
Защо ми ся ѣ сърдце стѣснило?
Защо ми ѣ мѣчно, свидно, мило?
Отъ гдѣ тѣзъ сълзи на очи ми?

Ахъ! ти мълчишь? . . . нѣ да! ти знаешъ
Причината що ражда въ менъ
Тазъ скърбъ що на лице ми виждашь;
Ти знаешъ защо съмъ нажаленъ!

Ти бѣше ясно вечъ изгрѣла,
На помърчялий сводъ небесний,
Кат' на другари менъ любезни
Азъ казвахъ Сбогомъ за раздѣла.

Ти бѣше мълчаливъ свидѣтель
На тѣзъ трагическа сцена,
Въ коя приятель на приятель
Познава точната цѣна.

О! тѣй! . . . устата казвать често
Туй що въ сѣрдцето не почива;
При ебогомъ пакъ сълза горчива
Най-чистъ е изразъ на сѣрдцето.

Ты, луно! чо онѣзи рѣчи
Що съ тихъ прошепнахме си гласъ,
Когато варката отвѣдчи
Другаритѣ ни . . . нѣ безъ насъ! . . .

« Добъръ ви пакъ! добро виденіе! »
Извикахъ имъ азъ нажялено,
Къ Черно-Море развѣднено
Ми заглуши гласа с' шюмтеніе! . . .

Да ли тоз' морекий шюмъ не бѣше
Тѣжавний отзивъ на мой духъ?
Да л' и морето не стенѣше
Кат' мене, съ гласъ тѣй шюменъ, глухъ?

— Нѣ не! това не бѣше жялость,
Нито стенание горчиво!
Я вижъ! — какво прѣщеніе диво!
Какви вълни! и гнѣвъ, и ярость!

Не дѣй! за бога! Черно-Море!
Не буйствувай! не ся пѣй!
За тѣзъ, що сж надъ теб' отгорѣ
Смили ся! буйни спрѣ вълни!

Уви! ти, луно златна, видишь:
Хучи морето буйно, страшно!
Да плачъ? — всеу! молби? — напразно! . . .
Дано кат' него ти не бѣдишь! . . .

Ахъ! грѣй и прѣскай мила свѣтлость,
Дано имъ страхъ тя раснелѣй,
Дано пѣтувашъ мирно съ драгость! . . .
А Черно-Море нек' бѣснѣй!

Варна, на 15 Августъ, 1874.

Хар. Ангеловъ.

ЕДИНЪ СЛЫШЪ.

О! Боже защо мж създаде
Защо мж проводи въвъ свѣтътъ,
Слышъ, очи като не ми даде
Какъ ще минж тозъ мраченъ нжтъ? . . .

Чилѣкътъ, казвамъ, е створенъ
На твой образъ, за твойта слава,
Азъ сжмъ чилѣкъ, катъ него роденъ.
Нъ мой умъ въ тжмнината плава.

Отъ мжрчина въ' мжрчина азъ ида
Нъ отъ где и где сжмъ дошелъ незнамъ,
Утре пакъ въ' мжрчина ще отида
Защо додох; горко! где отивамъ?

Богъ, казватъ, е добръ и праведенъ,
За менъ сжщиятъ Богъ е мжчитель,
Кой е отъ менъ по злочестъ, по беденъ?
Самъ, слышъ, безъ подюрка, безъ водитель.

Боже, да ли сжмъ найгрѣшіятъ азъ
На тозъ свѣтъ, отъ сичките твари,
Даль не сжмъ створенъ на твой образъ
Тж съ' таквизи мжки ти мж натвари?

Боже, азъ не ти поискахъ животъ,
(Преди да бждж чилѣкъ, нищо бѣхъ,)
Своеволо ми дари тозъ имотъ,
Земни катъ сжмъ тваръ на твоятъ гнѣхъ.

Коя е мойта сждбж туеъ доло,
Горко где да ида, где да сж спрж?
За менъ е врѣдъ пусто черно ило,
Азъ ся родихъ само за да омрж.

Франгя.

ПЕПЕРУДАТА.

Пеперудке хубава, прѣкрасна,
Царице на полекъ красотъ,
Какъ си могла да влѣзешъ въ тѣжъ тясна
Тѣмница, пълна съ мръсотъ?
Тукъ не е друго, страшна тѣмница
И ноцъ владѣе прѣдъ мойты очи;
Тука невиждамъ нито звѣздица
Освѣнь двѣ три блѣдавы лѣчи.

Природно ли е туй ти срьдце мыло
Чюствително за мойтъ душѣжъ?
Идишь ли ты да ся утѣшижъ;
Да облѣкчишь мойто срьдце гнило?
Ахъ! твоятъ изглѣдъ възбужда сила
Катъ ми смалява до край скръбѣтъ
Ты ми вдѣхвашъ надѣжда мыла
И азъ вечъ не съмъ отчаянъ отъ свѣта.

Пріятно украшене на естеството,
Ела ми опиши прѣкрасный му глѣдъ,
Мирната свобода на обществото
Водыты, цвѣтята и всичко нарѣдъ.
Кажи ми за легкий шюмъ на водыты,
За пріятныты сѣнки въ лѣсѣтъ;
Пълны ли сѣ съ птици елкыты,
Чюй ли имъ ся още гласѣтъ?

Видѣла ли си розы чървени
Да цвѣтять пълны съ красотъ?
Срѣщала ли си и срьдца влюбены?
Кажи ми нѣщо и за пролѣтъжъ;
Кажи ми ако въ лѣсоветы,
Что крѣстосвашъ почти всѣкъ чясъ,
Прѣска ли славеить още звуковети
На своятъ сладкъ и пріятенъ гласъ?

Ты въ тѣзи мрачны стѣны и черны
Напрасно трѣсишь цвѣтове:
Злочестый плѣнникъ нещастія безмѣрны
Описва по тѣхъ и свойти ядове.

Отъ слънце далечъ и зефири сладки
Подъ тѣзи хладны, студены стѣны,
По оковны ще хвърчишь прѣградкы
И виждашь само мъжы и злины.

Нѣжно дѣте на полскъ радость
Излѣзь изъ този тѣмничень родъ;
Бръзай, че кжса е твоята младость,
Да употрѣбишь добрѣ твоятъ животъ.
Бѣгай! ти казвамъ отъ това мѣсто
Ил' ся не боишь, не тя е страхъ,
Бѣгай че тукъ всичко злочесто
И въздухътъ е заразенъ прахъ.

Нѣкой день красенъ, кога въ полето
По зелени подхвъркашь листца
Може бы да срѣщнешъ двѣ малкы дѣца,
Що придружява майка съ сѣрдце клѣто:
Хвъркни тихо, кажи ѝ че живѣе
Нейный любезенъ да ѣх утѣпишь,
И че за неѣж само той милѣе
Нъ, увы! ты не хоратишь.

Покажи твойто богато украшене,
Прѣдъ очиты на мойты дѣца,
Кога тѣ сж въ невинно забавлене,
Кацни въ трѣвжтѣхъ прѣдъ тѣхныты лица.
Скоро, щомъ тя погнать, ты да подскачашъ
Пристори че искашь да тя хванѣтъ пакъ,
Отъ цвѣте на цвѣте ты ще гы чякашь
Да гы доведешъ до тука чякъ.

Майка имъ безъ друго ще гы послѣдва
И катъ тя гонять тѣ ще врьвжѣтъ:
Хвъркай тогасъ прѣдъ тѣхъ, радостно поглѣдвай
Да гы залисвашъ изъ цѣлый пѣтъ.
На единъ нещастенъ плѣнникъ въ тѣмницѣхъ
Тѣ сж послѣдня надѣжда и съ плачъ
Сладкыты слѣзы на мойты дѣчица
Ще смилять може моятъ вардачъ.

На най-вѣрна, искрѣнна съпруга
Да врьнѣтъ може другаря ѣ безъ врьдѣ

Жьлѣзныты врата, ключкы, безъ друго
Ще ся отворжть прѣдъ нейный глѣдъ.
Нѣ ахъ! иномътъ на мойты жѣлеза
Разваля всичко, що мя посвѣсти:
Увы! Пеперудата хврьква, високо възлѣза
Ей че ся изгуби, далеко лѣти ¹⁾!

Д. П. Кръстевъ.

О пролѣтъ, младость на годината.
Колко си весела, колко си чудесна!
О младость, пролѣтъ на живота,
Колко си прекрасна, колко си весела!
Хврькнаха вече младость и пролѣтъ! —
Дойде веч' зимата съ вѣтрове студены! —
И старостыта, Богъ съ страшенъ изглѣдъ,
Богъ бѣлокось, свирѣпъ, слѣпъ, съ крака счупены;
— Клати са, дохожда, пада тукъ-тамъ, и вредъ
Остава въздишкы, горчивы спомены!

Цариградъ, 1874, Септемврій.

Ст. Н. Михайловскый.

¹⁾ Туй стихотвореніе е съчинено отъ Кювиеръ де Местръ, кога единъ плѣнникъ, затворенъ въ Сибирь, му казалъ че една пеперуда влѣзла единъ день въ тѣмницѣтъ му. Тази пиеса быде прѣведена на рускый и послѣ прѣведена пакъ на Францускы отъ писаря на Француското посолство въ Россіѣ, който незнаеше прѣвото ѣ начало. Този прѣводъ е отъ оригиналътъ.